

Сања Гавриловић, виши архивиста

Архив Војводине, Нови Сад

Email: sanja.g@arhivvojvodine.org.rs

Цвета Бингулац – болничарка и учитељица у Великом рату

Сажетак: О Цвети Бингулац, песникињи, учитељици, сликарки, великом родољубу и добровољној болничарки за време Првог светског рата, данашња историјска наука врло мало зна. Почетком XX века, Цвета је била учитељица у српским школама у Славонији и Срему, а у време победничких балканских ратова Србије (1912/13) тражила је отпуст из учитељске службе у Монархији и прешла у Србију, где је наставила учитељски позив у ослобођеном Прилепу. Када је избио Први светски рат, Цвета се добровољно пријавила да ради као болничарка у српској војсци. Током повлачења српске војске 1915/16. нашла се у избеглиштву у Ајачију на Корзици, где је образовала и васпитавала српске ратне генерације. После завршетка рата вратила се у Србију и наставила је да се бави учитељским позивом. Умрла је 21. јануара 1950. године у Београду и сахрањена је тихо, без икаквих почести на Новом гробљу.

Кључне речи: Цвета Бингулац, учитељица, добровољна болничарка, песникиња, Први светски рат, Прилеп, Ајачи, Србија

Краљевина Србија је у Велики рат ушла потпуно исцрпљена после победоносних, али за привреду и економију изузетно тешких балканских ратова (1912–1913). Србија је у првој ратној години (1914) за борбу позвала готово целокупно мушко становништво, од шеснаест до педесет година, преко четиристо хиљада војника. У саставу ове војске су се нашле и жене – добровољци, најчешће као болничарке на фронту и у позадини. Ове храбре и хумане жене су највише пристизале из женског

удружења *Кола српских сестара*, које је имало своје претече још у другој половини XIX века.

Организовање првих женских друштава у Кнежевини Србији било је у директној вези са подизањем образовне свести жена. Оснивање Више женске школе у Београду 1863. године означило је ново поглавље у историји српског народа. Свест о томе да и девојке могу и треба да стекну образовање врло брзо се проширила и постала прихваћена не само у Београду. Током свог рада, вођена сигурном руком Катарине Миловук, Персиде Пинтеровић, Милке Вуловић и других, Виша женска школа је брзо постала расадник образованих, талентованих и друштвено свесних жена. Она је постала центар из кога ће се идеје о равноправности полова ширити Кнежевином и Краљевином Србијом. Покровитељство кнегиња и краљица је такође утицало да се реч потекла из школе чује даље, и акције остваре упркос многим препрекама. Део хуманитарних и патриотских циљева наставнице и ученице ове школе успеле су да остваре у оквиру *Београдског женског друштва*. Како су управне чланице биле супруге многих српских министара, политичара, научника, нове, револуционарне идеје о праву на школовање и рад сваке жене почеће полако да добијају подршку и међу највишим чиновницима. Прво се окупило *Јеврејско женско друштво* 1874. године, са циљем да ради на хуманитарном, културном и здравственом плану. Под руководством Томи Азриел посећивале су болесне, породиле и давале помоћ сиромашним девојкама. Међутим, ово друштво је по свом чланству и циљевима деловања било ограничено искључиво на јеврејску заједницу. Хуманитарни циљеви су били разлог оснивања и *Београдског женског друштва* 1875. године, чији је иницијатор била Катарина Миловук. Друштво је стекло велики углед приликом одржавања првог скупа 6. септембра 1876. када је кнегиња Наталија Обреновић прихватила да буде покровитељ и „висока заштитница“ Друштва.

Убрзо потом, основан је и Одбор госпођа „Кнегиња Љубица“ 1899. године на челу са председницом Милком Вуловић. Њихова делатност је била пре свега усмерена на пружање помоћи српском народу у Старој Србији, али како је та акција морала да буде тајна, помоћ је пристизала преко цркава и манастира.

Наредно женско добротворно друштво, *Коло српских сестара* настало 1903. године, обухватало је својом делатношћу циљеве свих претходно створених друштава. Друштво су основале Надежда Петровић и Делфа Иванић, сликарке и добротворке. Име Друштву дао је писац Бранислав Нушић, први статут написао је Иван Иванић, новинар и публициста, а за прву председницу изабрана је Савка Суботић.¹ Друштво је за кратко време окупило велики број чланица и формирало одборе у готово свим већим градовима Србије. Чланство у једном друштву није искључивало деловање у неком другом удружењу жена, што је такође говорило о женској солидарности и заједничком раду. Сарадња женских друштава је свој организациони облик добила 1906. године када је формиран *Народни женски савез*.²

Поред многобројних хуманитарних и образовних акција, као и сталне борбе за права жена, ова друштва су међу својим најзначајнијим циљевима имала и обуку чланица за болничарке. Београдско женско друштво је још 1875. године отворило први курс за обуку, док је други покренуло Коло српских сестара 1906. „Рачунало је се да на тај начин Српкиње добровољно одслуже свој војнички рок“, записала је касније Делфа Иванић. Организацијом курсева женска друштва су на почетку балканских ратова успела да мобилишу „женску војску“ – војску милосрђа, како су их тада називали. Женска друштва су пред избијање рата Министарству војном предала списак од 1.500 обучених болничарки које су одмах стављене на располагање војном санитету.³

Једна од њих била је и Цвета Бингулац, књижевница и педагошкиња коју су савременице сматрале за једну од виђенијих јавних радница, истичући превасходно њен педагошки рад.⁴ Рођена је у Вуковару 20. септембра, по старом, односно, 2. октобра 1874, по новом календару. У родном месту завршава до септембра 1894. основну школу

---

¹ М. Савић, *Српске добровољне болничарке – следбенице Флоренс Најтингел*, <http://www.rastko.rs/rastko/delo/14149> (на Растку објављено: 2012–01–17).

² Ј. Милановић, „Војска милосрђа“, у: *Књиженство*, бр. 5, Београд, 2015.

³ Исто.

⁴ G. Stojaković, *Znamenite žene Novog Sada*, I, Novi Sad, 2001, 159.

као и Приватну раденичку школу Плец.⁵ Цвета се потом упутила у Нови Сад, у коме је за непуне четири године, до 30. маја 1898, завршила Вишу девојачку школу.⁶ Била је свестрано надарена девојка са изразитим талентом за сликарство. За време боравка у Новом Саду одлучује да се посвети сликарској уметности. Опредељење за несигуран живот уметнице у патријархалној средини није било прихватљиво за Цветину мајку, те се на њену молбу Цвета посветила учитељском позиву, завршивши два разреда Учитељске школе у Сомбору (1898–1900) а трећи и четврти разред на Учитељској школи у Загребу (29. јун 1902).⁷ Одмах после завршене Учитељске школе, у августу 1902. године, Цвета се придружила Женској добровољној задрузи Српкиња у Загребу, а потом је добила своје прво постављење 1. октобра 1902. у Српском девојачком интернату у Загребу, које је трајало до 20. марта 1903. године.⁸ У току три школске године (1903–1905) Цвета је променила три места службовања у Сремској жупанији као намесна учитељица.⁹ Прво је била постављена за намесну учитељицу у Лаћарку, на непуна три месеца (од 18. априла до 30. јуна 1903), затим у Малој Вашици (од 14. октобра 1903. до 30. маја 1904), а потом у Горњем Сланкамену, на пола године (од 1. септембра 1904. до 28. јануара 1905). Услед показаног изузетног залагања у служби Краљевска земаљска влада у Загребу јануара 1905. поставила ју је у више звање привремене учитељице, са службом у Сремским Лазама (од 28. јануара 1905. до 26. новембра 1906). Завршни учитељски испит Цвета је положила у Загребу 7. фебруара 1906. године.¹⁰ Као стална учитељица постављена је 26. новембра 1906. у Личко Петрово Село, у коме је остала готово пет година, до 30. јуна 1911. године.¹¹ У овој, како је Цвета мислила идиличној средини, која је ипак била захваћена разним трвењима па и политичким борбама, она је

---

⁵ Архив Војводине (даље у тексту: АВ), Ф. 126 Краљевска банска управа Дунавске бановине, IV, Просветно одељење, *Персонални подаци Цвете Бингулац*, кут. 492.

⁶ Ј. Срдић Поповић, „Учитељице“, у: *Српкиња – њезин живот и рад, њезин културни развитак и њезина народна умјетност*, Сарајево, 1913, 71; АВ, Ф. 126, КБУДБ IV, *Персонални подаци Цвете Бингулац*, кут. 492.

⁷ Исто.

⁸ Исто.

⁹ Исто.

¹⁰ Исто.

¹¹ Исто.

започела своју борбу за боље женско образовање.¹² У тој борби је имала помоћ и потпору Аркадија Варађанина, учитеља и управитеља Српске девојачке школе у Новом Саду, који је цео свој живот посветио образовању српских жена и девојака.¹³ У Рукописном одељењу Матице српске у Новом Саду сачувана су три писма, које је Цвета Бингулац упутила Аркадију Варађанину 1902. и 1913. године. У првом писму из 1902. моли га, пошто је остала без мајке, да се очински заложује за њу, а такође говори о својој немаштини и неостваривој жељи да се упише на сликарску (ликовну) академију у Загребу, за шта нема довољно новчаних средстава.¹⁴ У другом писму од августа 1913. године Цвета моли да се Варађанин заложује за оснивање Задруге српских учитељица у Монархији, чија би оснивачка скупштина а вероватно и седиште били у Новом Саду, у оквиру Више женске школе.¹⁵ Цвета је писмо упутила из

---

¹² Ј. Срдих Поповић, „Учитељице“, 71.

¹³ Аркадије Варађанин је рођен 1. јануара 1844. у Кикинди, а умро је у Новом Саду 18. јуна 1922. године. Завршио је основну школу у Кикинди, као и нижу немачку гимназију, потом годину дана трговачке школе у Будимпешти, а 1864. матурирао је у Српској учитељској школи у Сомбору. После тога је радио као учитељ у Кикинди, а по отварању *Српске девојачке школе* у Новом Саду 1874. постао је њен управитељ и учитељ, све до пензионисања 1905. године. Бавио се понајвише укључивањем жена и девојака у образовање и 1880. основао је Добротворну задругу Српкиња Новосаткиња, а 1886. покренуо и гласило овог друштва *Женски свет* и био његов уредник све време излажења овог листа до јуна 1914. и почетка Првог светског рата. Варађанин је био члан Управног и Књижевног одбора Матице српске, а у периоду од 1910. до 1911. припремио је и уредио за штампу 10 свезака Матичиног *Летописа*. Осим писања за учитељске часописе, писао је политичке чланке за *Заставу* и *Браник*. Био је члан новосадске делегације на Великој народној скупштини у Новом Саду 25. новембра 1918. на којој је донета одлука о присаједињењу Баната, Бачке и Барање Краљевини Србији (Б. Јовановић, „Варађанин Аркадије“, у: *Српски биографски речник*, књ. 2, Нови Сад, 2006, 45–46).

¹⁴ Писмо је упућено из Загреба 18. марта 1902. године. У њему још Цвета изражава захвалност Варађанину што јој у часопису *Женски свет*, који је уређивао, није издао прозу (не знамо о којој песми или причи је реч) јер је, како она сама каже, „песма је слаба“ (Рукописно одељење Матице српске у Новом Саду (РОМС), Манускрипт, бр. 15535).

¹⁵ Писмо је упућено 4. августа 1913. године из Ердута. Цвета предлаже да се путем Женске девојачке школе у Новом Саду, чији је управитељ био Варађанин, окупе бивше ученице, сада учитељице, те да се састану у простору ове школе на јесен 1913. године ради договора о оснивању Задруге српских учитељица у Монархији. Нажалост, као и око много тога другог, Срби у Монархији нису могли да се сложе, иако су сви сматрали да им је Српска задруга учитељица потребна. Тако Цвета са жаљењем констатује да су

Ердута, где се преселила да настави свој учитељски позив.¹⁶ Треће Цветино писмо упућено Варађанину у септембру 1913. године је посебно занимљиво, јер је писано на њеном путовању у Краљевицу у Хрватској. Она у њему наглашава своју жељу, коју ће ускоро, до краја године, и остварити: да се пресели у Србију и, како пише, „да ће наставити учитељску службу на другој страни”. Она се нашла у Краљевици, како каже, да би проматрала Хрватску школу за женска практична звања, не би ли достигнућа те школе упамтила и покушала применити „преко”.¹⁷ Цвета Бингулац се убрзо, до краја октобра, вратила у Ердут, одакле је у децембру 1913. прешла у Краљевину Србију и одлуком српског Министарства просвете била распоређена у новоослобођени Прилеп. У њему је остала као учитељица и болничарка до судбоносних догађаја у октобру 1915. године.¹⁸

Поред учитељског позива, Цвета Бингулац се бавила песништвом, публицистиком, народним везом и акварелом. Прву песму *Гуслару* објавила је у *Гулама* (1893). Била је сарадник *Малог журнала* (1897), *Бранковог кола* (1901–1907, 1910, 1913–1914), *Цариградског гласника* (1903), *Штампе* (1903) и *Женског света* (1913–1914). Потписивала се пуним именом, што није било својствено песникињама њеног доба, које су се углавном криле иза псеудонима, плашећи се оштре књижевне критике.¹⁹ Цвета није имала разлога за бојазан, пошто је њена поезија наишла на лепе и позитивне критике у *Бранку*, *Бранковом колу* и *Женском свету*. Књижевница и уредница часописа *Српкиња* Јулка

о томе разговарали и да су започели организацију још пре пет година (1908), да су прошле године (1910) већ постигли договор и само да са именима изађу пред јавност, а опет ништа. Колико нам је познато, до 1914. и почетка Првог светског рата и коначне забране свих српских удружења у Аустро-Угарској није основана Задруга српских учитељица, чиме су се Цветин страх и горчина у писму због нечињења и несугласица српског народа у Монархији показали оправданим (Рукописно одељење Матице српске у Новом Саду, Манускрипт, бр. 16069).

¹⁶ Цвета је у Ердуту службовала као стална учитељица од 1. јула 1911. до 8. децембра 1913. (АВ, Ф. 126 КБУДБ, IV *Персонални подаци Цвете Бингулац*, кут. 492).

¹⁷ РОМС, М. 16010.

¹⁸ У Прилепу је Цвета остала од 8. децембра 1913. до 6. октобра 1915. (АВ, Ф. 126 КБУДБ, IV *Персонални подаци Цвете Бингулац*, кут. 492).

¹⁹ Т. Пивнички Дринић, *Бингулац Цвета*, у: *Српски биографски речник*, књ. 1, Нови Сад 2004, 545–546.

Срдић Поповић је 1913, између осталог, забележила о Цвети Бингулац следеће: „Као учитељица хтела је да задовољи у сваком погледу, као Српкиња да се одужи свом народу [...]. Поносити сељак наше кршне Лике привукао је њену песничку душу. Њене песме су пуне срца и пуне осећаја [...]”.²⁰

Својом тематиком и лепотом стиха, у овом периоду, издваја се песма *Српкиња у рату*, коју је Цвета написала после победоносних балканских ратова Краљевине Србије. Песма је објављена у часопису *Српкиња* 1913. године. Она говори о надолазећој слободи васколиког Српства, о младости, о слави и храбрости српске девојке и мајке.

Сад, у ове дане – кад се зло обара,

Кад се бојно поље људском крвљу шара,

Кад се људска снага у лављу претвара,

Кад се зајам враћа – и слобода ствара

Када давно жељан свога – своје свраћа,

Сад кад се грле раздељена браћа,

Сад – у ове дане – отуд с бојних страна

Зачула се песма давно непевана...

Куд је војска макла, где је војска стала,

Девојачка сенка њу је облетала,

Казивала путе, кроз луг и завојке,

Певајући славу: Српкиње девојке.

---

²⁰ Ј. Срдић Поповић, „Учитељице“, 71.

Сад у ове дане – када рана тешка
Савлада у боју јунака витешка,
Па смртна капља на срце му кане –
Тад се јави сенка – и крај њега стане.
Очи му заклапа, чело му целива –
А јунак издише – ал се осмехива...
Сад у ове дане – отуд с бојних страна
Орила се песма, давно испевана.
Куд је војска макла, где је војска стала
Девојачка сенка, њу је облетала
Завијала ране у чисте завојке,
*Заслужила име: Српкиње девојке.*²¹

Цвета је писала и текстове о обичајима, васпитању деце и култу мајке у нашем друштву. Један од таквих текстова је и *Српска мајка*, који је такође објављен у *Српкињи*. О српској мајци Цвета је између осталог забележила: „У сваком народу мати има да врши према својој деци најозбиљнију задаћу, да их спрема за друштво, а у корист друштва... Сваки народ има своје засебне захтеве, по којима хоће да мајка одгаја децу, па тако има и српска мајка да врши велику задаћу, која се од ње тражи – да васпитава своју децу по народном обичају и појму, да у њима развије, учврсти и оплемени народни осећај [...]. Она мајка која има пожртвовану децу, која су спремна, да се заложу за народне интересе, та је мајка достојно извршила своју задаћу и као мајка и као члан друштва

---

²¹ Ц. Бингулац, „Српкиња у рату“, у: *Српкиња...*, 91.

[...]. Она ужива највише поштовање, које може човек, човеку указати – без обзира на њезин спољашњи положај који заузима у друштву. Таквој мајци се певају песме и посвећује пажња [...]. Српска мати сматра, да је своју задаћу достојно довршила, ако види да су јој деца родољубива, да могу једно друго сносити, да су несебична и да бране једно друго. Има у српском друштву још једна појава вредна пажње, особито нас модерних, школованих, нових људи. Ако у којој породици нпр. има богатства и интелигенције и части високе, а не влада у њој српски дух, такве породице играју кукавну улогу у српском друштву. О њима се с презиrom говори у друштву или се о њима неће ни говорити. Ако се већ напомену, говори се с гнушањем. Зато матере српске већ у најранијем добу уче децу, да кажу ко су и коме народу припадају. Свака се погрешка у животу да опростити, изгладити, па и заборавити, али ако се ко огреши о српски осећај – тешко мајци која га родила!. Колико се свет гади на онога, ко је заборавио свој српски образ, толико пати морал... И тако ће бити све док буде и једне српске мајке на земљи, а то доноси да је српски народ јуначан, храбар и неубојив. Заслуге су то васпитања српске мајке. Слава јој!”²²

Цвета Бингулац је као велики родољуб осећала потребу да колико год је могуће помогне своме народу, па се у најтежим тренуцима, 1915, пријавила за курс добровољних болничарки, који је водило Коло српских сестара. Завршивши овај курс, одлуком Црвеног крста од 4. маја 1915. била је постављена за болничарку Заразне болнице у Прилепу.²³ Она је као и многе српске жене тога доба била спремна да у најтежим годинама, на величанствен и хуман начин, у позиву лишеном личних амбиција и користи, у позиву колико лично болном и захтевном толико људском и топлим, буде испуњена и срећна када би добила само речи захвалности оних којима је могла да помогне. Материјални моменат и лични социјални статус у њеној жељи да помогне нису играли никакву улогу.²⁴ Цвета је почетком лета 1915. похађала и праву Школу за болничарке смештену у београдској војној болници на Врачару. Ово је била не само највећа болница у Србији него и центар за обучавање

---

²² Ц. Бингулац, „Српска мајка“, у: *Српкиња...*, 95–96.

²³ АВ, Ф. 126, КБУДБ, IV *Персонални подаци Цвете Бингулац*, кут. 492.

²⁴ М. Савић, *Српске добровољне болничарке – следбенице Флоренс Најтингејл*.

нових кадрова. Осим српских стручњака у њој су све време радили амерички хирурзи и други лекари, међу којима је најпознатији био др Рајан.²⁵ Цвета Бингулац је успешно завршила Београдску школу за болничарке 13. јула 1915, чиме је у потпуности овладала и овом племенитом вештином.²⁶

Војно (ратно) министарство Краљевине Србије је ускоро спознало Цветин потенцијал и поставило је за предавача о заразним болестима за Битољски округ.²⁷

Када је крајем новембра 1915. издата наредба о повлачењу војске и цивила са територије Србије и одлазак у туђину, у непознато, преко албанских планина, српска влада је донела и одлуку да се, како не би пали у заробљеништво, из Србије повуку и младићи у узрасту од четрнаест до осамнаест година, као и још млађи ученици и ученице, да би школовање наставили изван домовине. Већина њих је крајем 1915, почетком 1916. била пребачена бродовима у Француску, док је мањи број њих био послат на школовање у Енглеску, Швајцарску, Русију, Италију и Грчку.²⁸ О њиховом школовању је бринула српска влада, која је тим поводом послала за њима своје најбоље учитеље и наставнике, који би их образовали по српским наставним плановима и програмима. Прве групе ове, ратним страхотама изнурене српске деце стигле су бродовима у Француску крајем децембра 1915. године. Били су смештени првобитно у Марсељу, а после одмора су послати почетком фебруара 1916. у Ајачи и друга места на Корзици. Одлуком француске и српске владе на Корзику су већином послати српски ђаци млађи од

---

²⁵ Др Едвард Рајан (1883–1923) је био хирург и хуманитарац. Он се одмах у лето 1914. пријавио као добровољац за рад у Србији. Остао је све време у београдској војној болници као њен начелник. Дочекао је у њој и прву (јесен/зима 1914) и другу (јесен 1915) опсаду Београда. Отишао је из Србије тек крајем децембра 1915, када су му аустроугарске војне власти онемогућиле даљи рад. Увек се са поносом сећао Србије и свога рада у њој (С. Вељковић, *Живот и рад Војне болнице у Београду за време Великог рата* (1914–1918); Изговорено 20. 9. 2012. године, на редовном састанку Секције за историју медицине Српског лекарског друштва у Београду. На Растку објављено: 2012–11–06, <http://www.rastko.rs/rastko/delo/14674>.

²⁶ АВ, Ф. 126, КБУДБ, IV *Персонални подаци Цвете Бингулац*, кут. 492.

²⁷ Исто.

²⁸ З. Радовановић, *Срби на Корзици*, Нови Сад, 2015, 57.

петнаест година, којих је по извештају српског Министарства просвете на Корзици, у Ајачију, Бокоњану и Учану, у пет основних школа било укупно двеста четири, сто тридесет и два дечака и седамдесет две девојчице. Настава у овим основним школама се одвијала двојезично – на француском и на српском, по три дана недељно, закључно са суботом, чиме су српска деца не само савладавала градиво свога узраста по српским плановима и програмима, него и брзо учила и усвајала француски језик и културу.²⁹ Српски министар просвете и црквених послова Љубомир Давидовић, упутио је у априлу 1917. француском народу и влади следеће речи: „У тренутку када напуштам вашу лепу земљу, допустите, да Вам изразим своју дубоку и искрену захвалност на старању што га племенита Француска, а нарочито Ви указујете омладини наших школа. Одлично здравље наше деце и њихови постигнути успеси, сведоче још сада, да ће она, када се врате у своју напаћену Отаџбину са узвишенијим осећањима и потпунијим образовањем, моћи корисно послужити остварењу великих светских идеја.”³⁰ Међу просветним радницима у Француској била је и Цвета Бингулац, која је од фебруара 1916. била учитељица у Ајачију у добровољној школи за српски језик.³¹ У њему је предавала српској деци до краја јуна 1916. године. Истовремено је посебном наредбом Српске делегације у Паризу била постављена и за магационера Друштва за одашиљање хране интерниранима у Аустро-Угарској, а потом и извршујућег (извршни) члана свих српских друштава на Корзици.³² Цвета је заједно са осталим српским учитељима на Корзици образовала нове нараштаје српске интелигенције, која је у послератном периоду била спремна да усвојене елементе западне, посебно француске културе унесе у српско друштво и у стварање нове државе.³³

Пробојем Солунског фронта средином септембра 1918. српска војска је незадрживо кренула у поробљену отаџбину и ослобађала град за градом, да би после непуна два месеца и готово 800 километара брзог марша и сталних борби, 1. новембра ослободила Београд. Непуне две

---

²⁹ Исто, 59.

³⁰ Исто.

³¹ АВ, Ф. 126, КБУДБ, IV *Персонални подаци Цвете Бингулац*, кут. 492.

³² Исто.

³³ З. Радовановић, *Срби на Корзици*, 103.

недеље касније, 11. новембра, српска војска је ушла у Нови Сад, чиме је прокламовано уједињење са Србима из Хабзбуршке монархије које је 1. децембра 1918. у Београду прерасло у коначно уједињење и стварање заједничке државе Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца са династијом Карађорђевића на челу.³⁴

Са војском се до средине новембра у ослобођену Србију вратила и влада а са њом и све њене службе у иностранству. Тако се 18. новембра 1918. у Прилеп, на учитељско место вратила и Цвета Бингулац. У Прилепу је остала на служби до 26. октобра 1920. године.³⁵ Следеће постављење које је Цвети било додељено у време од 1. новембра 1920. до 30. јуна 1921. било је место учитељице у Новом Саду.³⁶ Одлуком Министарства просвете од 2. септембра 1921. године Цвета је постављена прво за учитељицу, а потом и наставника Грађанске школе у Бачкој Паланци, у којој је службовала до маја 1925. године.³⁷ Одлукама Министарства просвете из 1922. и 1923. године била је оспособљена за наставника грађанских школа из следећих предмета: народног језика са књижевношћу, националне историје и географије, основе опште историје и географије. Виши педагошки испит положила је 18. априла 1924. године у Београду и тиме стекла пуно наставничко звање.³⁸

Прихватила је позив из Новог Сада и 27. маја 1925. постала наставник Државне женске грађанске школе.³⁹ У новосадској средини постала је председница Народне омладине и предводник многих културних дешавања, од којих су одласци у новоосновано Народно позориште као и понашање омладине у њему заузимали видно место. У више наврата многи новосадски листови су са одобравањем пратили рад позоришта али и примећивали да су сале полупразне а публика необразована. Стално су ремећени ред и мир у сали од стране ученика

---

³⁴ А. Митровић, „Ка југословенској држави“ у: *Историја српског народа*, VI/2, Београд 2000, 213–254.

³⁵ АВ, Ф. 126, КБУДБ, IV *Персонални подаци Цвете Бингулац*, кут. 492.

³⁶ Исто.

³⁷ Исто.

³⁸ Исто.

³⁹ Исто.

„који својим неумесним аплаузима ометају представе само да би показали своје велико допадање бесмисленим и глупим фразама”. Такође је „непримерено довођење на представу мале и недорасле деце која ремете ред и тишину која је потребна за пажљиво праћење позоришног комада”. Зато су сви новосадски часописи поздравили акцију за масовно и колективно посећивање позоришта и примерено понашање у њему коју је водила председница Народне омладине Цвета Бингулац 1939. године.⁴⁰

Одлуком Министарства просвете Краљевине Југославије од 22. марта 1939, Цвета је пензионисана као наставник Женске грађанске школе у Новом Саду, после пуних 37 година просветног рада и 65 година живота.⁴¹ Непуних годину дана после, 1940. преселила се из Новог Сада у Београд. Цвета Бингулац се није удавала. Умрла је 21. јануара 1950. у седамдесет шестој години живота у Београду. Сахрањена је тихо, без икаквих почести, 24. јануара на Новом гробљу.⁴²

Овим радом смо покушали да отргнемо од заборава једну српској историографији мање познату личност, Цвету Бингулац, која је својом свестраношћу, образовањем, хуманошћу и родољубљем дала немали допринос свом српском народу.

---

⁴⁰ Народно позориште основано је одлуком бана Светислава Пауновића 25. априла 1936. и било је место окупљања оновременог грађанства Новог Сада. Такође је упоредо са њим постојало са већ завидном традицијом Српско народно позориште. Народно позориште је 1939. прерасло у Народно позориште Дунавске бановине. Радило је до напада Немачке на Југославију априла 1941. године (З. Т. Јовановић, *Народно позориште Дунавске бановине*, Нови Сад, 1996, 39, 222, 225).

⁴¹ Историјски архив града Новог Сада, Ф. 51, Државна женска грађанска школа – Нови Сад, 180/39.

⁴² *Политика*, 25. I 1959, 6.

Извори:

- Архив Војводине, Ф. 126 Краљевска банска управа Дунавске бановине, IV Просветно одељење, *Персонални подаци Цвете Бингулац*
- Историјски архив града Новог Сада, Ф. 51, Државна женска грађанска школа – Нови Сад
- Рукописно одељење Матице српске у Новом Саду (РОМС), Манускрипт, бр. 15535, 16010, 16069.
- *Политика*, 25. I 1959.

Литература:

- Бингулац, Цвета, „Српска мајка“, у: *Српкиња: њезин живот и рад, њезин културни развитак и њезина народна умјетност до данас*, Сарајево, 1913.
- Вељковић, Снежана, *Живот и рад Војне болнице у Београду за време Великог рата (1914–1918)* (Изговорено 20. 9. 2012. године, на редовном састанку Секције за историју медицине Српског лекарског друштва у Београду.) На Растку објављено: 2012–11–06, <http://www.rastko.rs/rastko/delo/14674>.
- Дринић Пивнички, Татјана, *Бингулац Цвета*, у: *Српски биографски речник*, књ. 1, Нови Сад, 2004.
- Јовановић, Божидар, *Варађанин Аркадије*, у: *Српски биографски речник*, књ. 2, Нови Сад, 2006.
- Јовановић, Зоран Т., *Народно позориште Дунавске бановине*, Нови Сад 1996.
- Милановић, Јасмина, „Војска милосрђа“, *Књиженство*, бр. 5, Београд, 2015.

- Митровић, Андреј, „Ка југословенској држави“, у: *Историја српског народа*, VI/2, Београд, 2000.
- Поповић Срдић, Јулка, „Учитељице“, у: *Српкиња: њезин живот и рад, њезин културни развитак и њезина народна умјетност до данас*, Сарајево, 1913.
- Радовановић, Зоран, *Срби на Корзици*, Нови Сад, 2015.
- Савић, Маја, *Српске добровољне болничарке – следбенице Флоренс Најтингел*, <http://www.rastko.rs/rastko/delo/14149> (на Растку објављено: 2012–01–17). Stojaković, Gordana, *Znamenite žene Novog Sada*, I, Novi Sad, 2001.

Sanja Gavrilović, archivist
Archives of Vojvodina, Novi Sad

E-mail: sanja.g@arhivvojvodine.org.rs

Cveta Bingulac-nurse and teacher in the First World War

Summary: On Cveta Bingulac, poetess, teacher, painter, great patriot and volunteer nurse during the First World War, the modern-day historical science does not know a lot. Cveta has been a teacher in Serbian schools in Slavonia and Srem (Syrmia) at the beginning of the 20th century, i. e. in the period when these regions were the part of Habsburg Monarchy. He victorious Balkan wars (1912/1913) Cveta Bingulac asked to be dismissed from her teaching service in order to move to Serbia. There she continued her work as a teacher, in the liberated city of Prilep. When the First World War broke out she voluntarily applied to be nurse in the Serbian army. She nurtured the wounded in te hospital for contagious diseases in Prilep and at the same time she was a lecturer on how to stop spreading these diseases in the county of Bitola. During the retreat of the Serbian army in 1915/1916 she found herself in refuge in Ajaccio on Corsica where she has educated new Serbian war generations. During her stay in Ajaccio she was performing many duties on behalf of the Serbian government in refuge. After the Great War she came back to Serbia where she continued to work as a teacher. Cveta Bingulac has successfully passed the higher pedagogical exam in Belgrade in 1924 and she was a teacher in the Women civil school in Novi Sad. She was the president of the National youth and the initiator of the action for collective (group) visit of the theatre. She has even survived the horrors of the Second World War and died in Belgrade in 1950.